

ÖĞRETMENLERİN ROL MODELLİĞİ HAKKINDA ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ¹

Dr. Ebru DEMİR*

Yrd. Doç. Dr. Meliha KÖSE**

Öz

Hızla değişen sosyo-kültürel yapı, öğretmenin eğitimdeki önemini azaltamamıştır. Öğrencinin dünyasında öğretmen oldukça etkili bir yere sahiptir. Bu çalışmanın amacı; öğretmenlerin kendilerini öğrenciler için rol model olarak görüp görmediklerini, öğretmenlerin hangi açılardan kendilerini rol model olarak gördüklerini ayrıca öğretmenlerin kendilerini rol model olarak görmeme durumunda bunun nedenlerini tespit etmek ve öğrencilerin öğretmenlerini rol model olarak görme eğilimlerinin öğretmenler tarafından fark edilip edilmediği bilgisine ulaşmaya çalışmaktır. Betimsel araştırma modelini esas alan bu çalışmada veri toplama aracı olarak açık uçlu iki sorudan oluşan bir uygulama anketi hazırlanmıştır. Anket formunda yer alan sorulara verilen cevaplarla çeşitli veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi neticesinde, öğretmenlerin büyük ölçüde kendilerini öğrenciler için rol model olarak gördükleri fark edilmiştir. Öğretmenlerin özellikle öğrencilerin kişilik eğitimine ve karakter oluşumuna dikkat ettikleri gözlenmiştir. Öğretmenlerin davranışlarıyla öğrencilere iyi birer rol model olmaları, öğrencilerin davranışlarını da etkileyerek gelecek hayatlarının şekillenmesinde de temel oluşturacağından, öğretmenlerin rol model olarak gördüklerine dair farkındalıkları oldukça önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen, Öğrenci, Rol Model, Öğrenme, Eğitim.

TEACHERS' VIEW ON TEACHERS' BEING A ROLE MODEL

Abstract

Rapidly changing socio cultural environment has not diminished the importance of teachers in education. They still play a major role in shaping students' world. The purpose of this study is to understand if and how teachers see themselves as role models for students, examine the underlying causes of why teachers don't see themselves as role models in some cases, as well as if teachers are aware that students see them as role models. This study is based on a descriptive research model in which two open-ended questions are used in data collection to prepare the questionnaire form. Analysis of the data obtained largely shows that teachers see themselves as role models for students. The study shows that teachers pay special attention to students personal development and character formation. It is very important that teachers provide a good role model because of being a good role model does not only impact the students behavior but also help students lay a foundation for their future.

Key Words: Teacher, Student, Role Model, Learning, Education.

¹ Bu çalışma, 22-24 Kasım 2013 tarihleri arasında Uluslararası Eğitimde Değişim ve Yeni Yönelimler Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Eğitim Uzmanı Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara, edemir@science.ankara.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Bartın, melihakose@gmail.com



GİRİŞ

Öğrenme en geniş anlamda; eğitim, öğretim ve deneyimler sonucunda davranışlarda meydana gelen uzun süreli kalıcı değişiklikler olarak tanımlanabilir. Bilişsel, sosyal, psikolojik, dil ve düşünce, algı ve bellek, dikkat ve güdülenme gibi pek çok değişkenin etkileşimi sonucunda öğrenme gerçekleşmektedir (Aydın, 2006). Bandura'ya (1986) göre öğrenmede temel kavramlar taklit, gözlem ve model almadır. Bireyin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenmesi, sosyal öğrenme teorisinin de temelini oluşturmaktadır. Öğrenenin, modelden gözlemlediği davranışı ortaya koyabilme kabiliyeti, öğrenmenin etkililiğinde oldukça önemli bir unsurdur (Yeşilyaprak, 2002). Birlikte öğrenme ortamında; öğrenenle, öğretenlerin etkileşim içinde olması, öğrenen kişiye gözlemlenme ile zihinsel fonksiyonlar geliştirmede katkı sağlamaktadır (Demirbaş ve Yağbasan, 2005).

Kişiliğini henüz oluşturamamış öğrenci etrafındakileri gözlem yapmaya, taklit etmeye ve model almaya açıktır. Özellikle ilköğretim çağındaki çocuklara birçok bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psikomotor davranışlar, beğenilen ve saygı duyulan yetişkinlerin model olmaları yolu ile kazandırılabilir. Eğitim durumunda öğretmenler, öğrenciler için iyi birer model olabilirler ve çocuklara; yaratıcılığı, etkili öğrenme ya da çalışma stratejilerini, problem çözme becerilerini öğretebilirler (Demirbaş ve Yağbasan, 2005). Singer de (2000), okul ortamında öğretmenlerin kendi davranışları yoluyla öğrencilere örnek olmaları ve amaçlarını bu şekilde aktarmaları gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmenler, öğrencilere istenilen davranışları öğretmede ve öğrenilen davranışları pekiştirmede eğitimin ilk sorumlusudurlar (Başaran, 1994).

Öğretmen, öğrenmeyi sağlayan ve yol gösteren kişidir. Daha açık bir ifadeyle, öğretmenin temel görevi, çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak öğrenme yaşantılarını düzenlemek ve istendik davranışların öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını değerlendirmektir (Fidan ve Erden, 1994'ten aktaran; Kılıç vd., 2004). Öğretmen, dersi işlemedeki etkililiğinin yanı sıra, öğrencilerce olumlu veya olumsuz tutum ve davranışlarıyla da değerlendirilmektedir (Kılıç vd., 2004). Dolayısıyla öğretmenin, mesleğinin gereklerini yerine getirmesi başta olmak üzere, öğrencileri kişiliği ile etkilemesi, başka bir deyişle öğrenciler için rol model olması son derece önemlidir. Sınıf ortamında, öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiler öğrenmenin ve eğitimin temelini teşkil etmektedir. Bu nedenle sınıftaki eğitici ortamın büyük ölçüde öğretmenin davranışlarına bağlı olduğu söylenebilir (Ergün ve Duman, 1998). Sınıf ortamının dışına çıkıldığında ise sosyalleşme sürecinde öğretmen davranışlarının, topluma uyum sağlama sürecinde olan öğrenci tarafından örnek alındığı da görülmektedir (İnceoğlu, 2010). Zaman içinde öğrenciler, toplumun genelinde kabul gören değerleri öğrenerek, yaşayarak ve başkalarına aktararak sosyal hayatta bir yer edinir. Bu değerlerin öğrenilmesinde, öğretmen oldukça önemli bir model olmakta ve öğrencilerin karakter oluşumunda da doğrudan bir etkiye sahip olmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin, alanlarında uzman olmasına önem verildiği kadar davranışlarına da önem verilmelidir. Eğitimi ve öğrenci etkileşimi ne kadar etkili olursa öğrencinin gözlemlediği davranışları gösterme becerisi de o kadar artmaktadır (Yener, 2011).

Aile bireylerinden sonra çocukların ilk karşılaştığı ve onlara daha derinlikli sosyal tecrübeler yaşatan kişiler olarak öğretmenlere kimi zaman bir anne ve babanın ötesinde çok daha büyük görevler düşmektedir (Aydın, 2009). Bu nedenle öğretmenler, hem çocuk hem ebeveyn



hem de toplum açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Çocuklar özellikle öğretmenlerin rollerini dikkate alarak tutum ve değer kazanmaktadır. Dolayısıyla öğretmen sosyal değerleri iyi bilmeli, toplumun beklentilerini, sorunlarını saptamalı ve bulgularını öğrencilerin yetiştirilmesinde kullanabilmelidir (Sünbül, 1996). Çeşitli araştırmacılara göre, “Öğrencilere karşı güler yüzlü, hoşgörülü, sevecen, güvenilir, dürüst, objektif, sırdaş ve dost olan, düşünce ve davranışlarıyla öğrenciler için iyi bir model olan öğretmen ideal öğretmendir.” denilmektedir (Çelikten ve Şanal, 2005). Öğretmenin, mesleğinin getirdiği özellikler itibariyle toplumu önemli ölçüde etkilediği düşünülecek olursa, eğitim sisteminin amacına uygun öğrenciler yetiştirebilmek için öğretmenlerin mesleki ve kişilik olarak iyi yetişmiş olmaları ve öğrenciler için pek çok noktada rol model olduklarının bilincinde olmaları unutulmaması gereken bir gerçektir.

AMAC

Öğretmen, bir toplumun geleceği olan bireyleri yetiştiren ve çocukları hayata hazırlayan kişidir. Bu nedenle toplumun şekillenmesinde öğretmene oldukça önemli görevler düşmektedir. Bu durum da öğretmenin mesleki yeterliliklerinin yanı sıra, birçok niteliğe sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Öğretmenlerin iyi yetişmiş olmalarıyla birlikte öğrencilere iyi birer model olmaları öğrencilerin davranışlarını da etkileyeceğinden, öğretmenlerin öğrenciler tarafından rol model olarak görüldüklerine dair farkındalıklarının açığa çıkarılması son derece önemlidir. Etkili öğretmen kişiliğinin, bir diğer deyişle öğretmenin etkililiğinin belirlenebilmesi de oldukça önemli bir konudur. Öğretmenin kişiliği üzerine araştırmacılar tarafından yapılan tek kabul, etkili öğretmen niteliklerinin kültürümüzü ve değerlerimizi yansıtır şekilde olmasıdır. Bu kişilik niteliklerinin örneklerinden bazıları sıcakkanlılık, dostça bir tavır ve sorumluluk olarak belirlenmiştir (Sünbül, 1996).

Bu araştırmada, öğretmenlerin rol modeli hakkında öğretmen görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Böylece öğretmenlerin kendilerini rol model olarak görüp görmedikleri ve kabullerinin gerekçeleri sorgulanmıştır. Eğitim-Öğretim sürecinde etkin bir rol oynayan ve genel olarak öğrenciler tarafından model alınan öğretmenlerin kendilerini rol model olarak görüp görmediklerinin, daha yalın bir anlatımla kendilerini nasıl gördüklerinin belirlenmesi eğitim adına önemli ipuçları vermesi bakımından da oldukça önemlidir. Bu ve benzeri çalışmalar, öğretmen kavramının analiz edilmesine yardımcı olabileceği gibi öğretmen ve öğrenci ilişkilerinin irdelenmesi ve de ihtiyaçların belirlenmesi hususunda da yarar sağlayacak niteliktedir. Araştırma sonucu, geliştirilebilecek eğitim politikalarına ışık tutması bakımından da son derece değerlidir.

Araştırmanın genel amacı, öğretmenin rol modelliğinin ve öğretmenin rol model olduğuna dair farkındalığının oldukça önemli olduğunu ortaya koymaktır.

Araştırmanın problemi; “Öğretmenin rol modelliği ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir, öğretmenler kendilerini öğrenciler için rol model olarak görmekte midirler, öğretmenlerin kendilerini rol model olarak gördükleri noktalar nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın problemi doğrultusunda aşağıda belirtilen birtakım alt problemler ortaya konmuştur:

- 1- Öğretmenler öğrencilerin kendilerini rol model olarak gördüklerini düşünüyorlar mı?



- 2- Öğretmenler kendilerini öğrenciler için rol model olarak görüyorlar mı?
- 3- Öğretmenler öğrencilerin hangi açılardan kendilerini rol model aldıklarını düşünmektedirler?
- 4- Öğretmenler kendilerini hangi açılardan rol model olarak görmektedirler?
- 5- Bazı değerlerin kazanılmasında öğretmenler kendilerini rol model olarak görmekte midirler?

Bu araştırmada aşağıda belirtilen varsayımlardan hareket edilmiştir:

- 1- Literatür tarama suretiyle elde edilen bilgiler doğrudur.
- 2- Bilgi toplama aracı olarak kullanılan, açık uçlu sorulardan oluşan araştırma anketi için yeterli bilgi verebileceği hakkında, ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin görüşleri geçerli ve güvenilir niteliktedir.
- 3- Seçilen okullarda öğretmenler anket sorularına doğru ve samimi cevaplar vermişlerdir.
- 4- Seçilen örneklem evreni temsil edebilecek niteliktedir.
- 5- Anket için hazırlanan sorular konuya ışık tutabilecek yeterliliktedir.

Bu araştırma aşağıdaki şekilde sınırlandırılmıştır:

1- Araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Mamak, Etimesgut, Keçiören, Çankaya ve Yenimahalle merkez ilçelerinde bulunan sekiz okuldaki ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenleriyle sınırlıdır.

2- Araştırma için literatür tarama ve alan araştırması yeterli görülmüştür.

3- Araştırma bulguları öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevaplar ile sınırlı olup elde edilen verilerin genellenebilirliği öğretmen örneklemini bakımından yeterlidir.

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın sorunu, evren ve örnekleme, modeli, veri toplama aracının geliştirilmesi ve verilerin analizi açıklanmıştır. Algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir süreç izlenmiştir.

Araştırmanın Sorunu

Bu araştırmada, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı içerisinde seçilen ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin kendilerini öğrenciler için rol model olarak görüp görmedikleri bilgisine ulaşılmak istenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin hangi açılardan kendilerini rol model olarak gördükleri, kendilerini rol model olarak görmeme durumunda ise bunun nedenlerinin belirlenmesi ve öğrencilerin öğretmenlerini rol model olarak görme eğilimlerinin öğretmenler tarafından fark edilip edilmediğini tespit etmek araştırmanın sorunları arasında yer almaktadır. Araştırma sonucunda elde edilecek verilerin ışığında bazı genellemelere gidilecektir. Ayrıca araştırmanın sorunu, konuya ilişkin yapılan literatür taraması yoluyla da desteklenerek değerlendirilmiştir.



Evren ve Örneklem

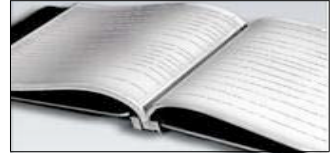
Anket çalışmalarında ve araştırmalarda, çalışmalar evren üzerinden yürütülmektedir. Araştırma evreni, araştırma probleminin etkisi altında bulunan ve bilgi sağlamak için gözlem yapılacak ana küttedir (Bal, 2001). Araştırmacılar bu somut evreni kullanarak bir görüş bildirme imkânını elde etmektedirler. Belirli bir amaç için evren olarak seçilen bir grup, başka bir amaç için evren olmayabilir. Sosyoloji, psikoloji, eğitim vb. alanlardaki araştırmalarda evren, genellikle araştırmalarda kullanılacak verilerin kaynağını oluşturur (Kaptan, 1998). Ancak bu çalışmalarda genele ulaşmak mümkün değildir. Çalışma evreni, ulaşılması zor olan evreni daha sınırlı ve somut hale getirmektedir. Evren ve örneklem belirleme amacının altında yatan neden, yapılan çalışmalara kolaylık sağlamaktır. Belli bir evrenden belli kurallara göre seçilen ve çalışma kümesi olarak kabul edilen örneklemin (sample) ise evreni temsil ettiği kabul edilmektedir (Karasar, 2002).

Bu araştırmanın evrenini Ankara ili Mamak, Etimesgut, Keçiören, Çankaya ve Yenimahalle merkez ilçelerinde yer alan ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenler, araştırmanın örneklemini ise belirlenen ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan toplam 95 öğretmen oluşturmaktadır (Tablo 1). Örneklem için belirlenen okullar, ilköğretim ve ortaöğretim okulları olarak iki bölüme ayrılmış olup tesadüfi (random) örnekleme yöntemi ile dört ilkokul ve dört lise seçilmiştir. İlköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin özelliklerinde farklılıklar olduğundan, öğretmenlerin görüşlerinde de farklılık olacağı düşünülerek karşılaştırma yapılabilmesi amaçlanmıştır. Tablo 2, 3 ve 4'te örnekleme yer alan öğretmenlerin kıdemi, cinsiyeti ve de branşına dair bilgiler analiz edilmiştir.

Tablo 1. Örneklemeye Giren Okullar ve Öğretmen Sayıları

Okul	N
Ahmet Hızal İlkokulu	13
Ahi Evran İlkokulu	17
İbni Sina İlkokulu	10
Dumlupınar İlkokulu	10
Kalaba Anadolu Lisesi	13
Sancak Anadolu Lisesi	6
Tevfik İleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	19
Çağrı Bey Anadolu Lisesi	7
Toplam	95

Tablo 1'e göre örnekleme yer alan öğretmenlerin 50'si ilköğretimde, 45'i ortaöğretimde çalışmaktadır. Yani öğretmenlerin yaklaşık % 53'ü ilköğretimde, %47'si ise ortaöğretimdedir. Farklı sosyo-kültürel çevreye sahip olan bu okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinin, çalışmaya farklı katkılarının olacağı düşünülerek hareket edilmiştir. Öğretmenlerin rol modelliği seviye gözetmeksizin tüm öğretmenleri ve öğrencileri ilgilendirdiğinden, okulların farklı seviyelerde olması ve farklı niteliklerde eğitim vermesi araştırma için önemli kabul edilmektedir.



Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	İlköğretim	Ortaöğretim	-f-	%
Kadın	45	31	76	80
Erkek	5	14	19	20
Toplam	50	45	95	100

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %80'inini kadın, %20'sini ise erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Bu durum, kadınların öğretmenlik mesleğinde yer alma oranlarının çok olması ile ilgili olabileceği gibi erkek öğretmenlerin anket formuna ilgi göstermemesiyle de ilgili olabilir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Branşa Göre Dağılımı

Branşlar	Kadın	Erkek	-f-	%
Sınıf Öğretmeni	35	2	37	39
Matematik	4	4	8	8.4
Türk Edebiyatı/Dil ve Anlatım	4	3	7	7.4
İngilizce	6	1	7	7.4
Biyoloji	3	1	4	4.3
Tarih	2	1	3	3.2
Fen ve Teknoloji	3	-	3	3.2
Meslek Dersleri	-	3	3	3.2
Felsefe	2	1	3	3.2
Arapça	3	-	3	3.2
Türkçe	1	1	2	2.1
Beden Eğitimi	1	1	2	2.1
Bilişim Teknolojileri	2	-	2	2.1
Gıda Teknolojisi	2	-	2	2.1
El Sanatları	2	-	2	2.1
Tekstil Teknolojisi	-	1	1	1.0
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	1	-	1	1.0
Tekstil Dokuma Örgü	1	-	1	1.0
Müzik	1	-	1	1.0
Fizik	1	-	1	1.0
Coğrafya	1	-	1	1.0
Görsel Sanatlar	1	-	1	1.0
Toplam	76	19	95	100



Tablo 3'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin 37'si sınıf öğretmenidir. Bu rakam %39'luk dilimi oluşturmaktadır. %8.4 ile Matematik öğretmenleri ikinci sırayı alırken %7.4 ile Türk Edebiyatı/Dil ve Anlatım ile İngilizce öğretmenleri üçüncü sırada yer almaktadır. Öğretmenlerin 22 farklı branşta çalıştıkları görülmektedir. Farklı branşlardaki öğretmenlerin rol modellik hakkındaki görüşlerini alabilmek, öğretmenler açısından rol modellik konusunun hangi düzeyde olduğunu tespit etmek bakımından da son derece değerlidir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kıdeme Göre Dağılımı

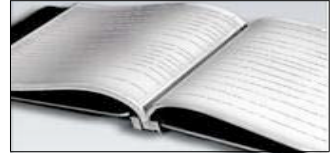
Kıdem-Çalışma yılları	Kadın	Erkek	-f-	%
1-10	17	3	20	21
11-19	38	8	46	48.4
20 ve üstü	21	8	29	30.6
Toplam	76	19	95	100

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %48.4'ü 11-19 yıllık mesleki deneyime, %30.6'sı ise 20 yıl ve üstünde bir deneyime sahiptir. Bu durum, araştırma bakımından oldukça önemlidir. Tecrübeli öğretmenlerin yıllar içinde edindikleri deneyimler sayesinde, öğretmenlerin rol modelliği ile ilgili önemli görüşlere sahip oldukları düşünülmektedir. Bu da çalışmaya ışık tutarak çalışmayı daha anlamlı hale getirmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %21'i ise 1-10 yıllık deneyime sahiptir. Mesleğe yeni başlamış öğretmenlerin görüşlerini almak, onların öğretmenlerin rol modelliğinin önemini farkında olup olmadıklarını anlamak açısından da dikkate değerdir.

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışma, betimsel bir çalışmadır. Betimsel araştırma, var olan bir olayı nicel (sayıları kullanarak) ya da nitel (bir birey ya da grubun özelliklerini ortaya koyarak) yönden betimleyen bir araştırma türüdür (McMillan ve Schumacher, 1984'ten aktaran; Balcı, 1989). Bu yöntemin en temel özelliği, geçmişte ve bugün var olan bir olay ya da durumu kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi çalışmaktır. Betimsel araştırmanın amacı ise, evrenin ya da ondan çekilen yansız bir örneklemin doğru bir tanımına ulaşmaktır (Simon ve Burstein, 1985'ten aktaran; Balcı, 1989). Betimsel araştırmalarda hipotez, gözlem ve yorumlama aşamalarından geçilerek kavramsal modelimiz de zenginleşir.

Betimsel araştırma, çalışılan konunun mevcut durumuna ilişkin hipotezler test etmek için veya sorulara cevap bulmak için veri toplamayı gerektirir. Betimleyici veriler; genellikle gözlem, anket, görüşme veya test gibi bilgi toplama yolları ile elde edilir. Betimsel yöntemde oldukça sık kullanılan veri toplama araçlarından biri olan anket, birincil kaynaklardan veri toplamak için hazırlanan sistematik bir soru formudur (Kırcaali-İftar, 1999). Amacı, araştırmanın problemini çözecek ve ele alınan hipotezleri test edecek bilgileri sistematik bir biçimde toplamak ve saklamaktır. Betimleyici araştırmaların sonuçları ise, yüzde tabloları ve/veya grafikler ile



gösterilerek değişkenler arasında korelasyonun varlığı veya yokluğu saptanır. Mevcut durumun betimlenmesini amaçlayan bu çalışmada, geniş bir örnekleme ulaşmanın en kolay yolu olması sebebiyle de açık uçlu bir uygulama anketi hazırlanmıştır. Anketler yoluyla daha çok güncel veriler toplanmakta ve güncel verilerin istatistiksel çözümleri ile de genellemelere ulaşılmaktadır.

Bu araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim ve ortaöğretimi içeren sekiz devlet okulunda, doğal çevresi içinde uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Analizi

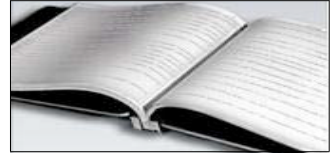
Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme tekniklerinden olan ve araştırmacılar tarafından oluşturulan bir anket formu kullanılmıştır. Anket formu hazırlanmadan önce literatür taraması yapılmış, öğrencilerle görüşülmüş ve tüm bunların neticesinde konuya ilişkin güncel, yeterli ve doğru verilere ulaştırabileceği düşünülen bir anket formu oluşturulmuştur. Formda öğretmenlerin kişisel bilgilerini içeren bir bölüm ile konuya ilişkin öğretmen görüşlerini soran açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Araştırmada açık uçlu soru sorulmasının amacı, örneklemden elde edilen verinin esnek ve açık uçlu biçimde zenginliğini sağlamaya çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Araştırmada açık uçlu sorular tercih edilirken, açık uçlu soruların kişilere sınır getirmeden cevap verme imkânı sağlayacağı, dolayısıyla kişilerin yalnızca kendi ifadeleriyle vereceği cevapların, cevapları yorumlarken konuya daha fazla ışık tutacağı ve derinlik kazandıracığı öngörülmüştür. Bir başka deyişle açık uçlu soruların kişilere duygu ve düşüncelerini ifade etme sürecinde serbest alan bırakmasının araştırmaya zenginlik katacağı gerçeği dikkate alınmıştır. Ayrıca soruların net bir şekilde anlaşılması, anketin güvenilir sonuçlar vermesi açısından da önemli kabul edildiğinden, açık uçlu soruların yeterince açık ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir.

Veri toplama aracı olarak oluşturulan anket formu, kapsam ve görünüş geçerliği hususunda, hazırlanan bir uzman görüşü alma formuyla birlikte 5 konu alanı uzmanı öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alma formunda uygun/geçerli ve uygun/geçerli değil şeklinde iki seçenekli bir format kullanılmıştır. Uzmanların her bir sorunun geçerli olduğu noktasında uyuma düzeylerinin %90-100 aralığında olması beklenilmiş, ancak yalnızca iki soruda %92 oranında bir uyum yakalanabilmiştir. Uzmanların %71 oranında uyum gösterdikleri diğer iki soru anket formundan çıkarılarak gelen görüş ve öneriler doğrultusunda çeşitli düzenlemelerle anket formu son şekline getirilmiştir. Anket formunda, uzmanların %92 oranında uyum gösterdikleri iki açık uçlu soru veri toplamak için kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2005).

Anket formunun birinci kısmında öğretmenin okulu, cinsiyeti, branşı ve kıdemi sorulmuştur. Formun ikinci kısmında ise açık uçlu sorular verilerek bu sorularda, öğretmenlerin nedenleriyle birlikte cevaplarına ilişkin açıklama yapmaları istenmiştir.

İlköğretim ve ortaöğretim öğretmenleri için belirlenen sorular aşağıda yer almaktadır:

- 1- Kendinizi öğrencilere rol model olarak görüyor musunuz? Cevabınızı açıklayarak yazınız.
- 2- Öğrencilerin sizi ya da diğer öğretmenleri örnek aldığını düşünüyor musunuz? Cevabınızı açıklayarak yazınız.



Birinci soruya verilen cevaplarla, öğretmenlerin öğrenciler tarafından rol model alınıp alınmadığı hakkındaki düşüncelerine ulaşılmak istenmiştir. Bu konuda, öğrencilerle benzer düşünüp düşünmedikleri kıyaslanmıştır. İkinci soruya verilen cevaplarla, öğretmenlerin öğrenciler tarafından rol model olarak görülüp görülmediklerine dair farkındalıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Başka bir deyişle öğretmenlerin kendilerini öğrenciler için rol model olarak görüp görmedikleri, ayrıca öğretmenlerin kendilerini hangi açılardan rol model olarak gördükleri ve hangi değerleri ifade ettikleri sorgulanmıştır. Araştırma formu, örnekleme giren okullarda okul idaresinden izin alınarak uygulanmıştır.

Öğretmenlere uygulanan anket formu içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İçerik analizi, iletişimin açık/belirgin içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel tanımlanmasına yönelik bir araştırma tekniği şeklinde ilk defa 1952’de Berelson tarafından tanımlanmıştır (Gökçe, 2006). İçerik analizinde temel amaç, eldeki dokümanı nicel verilere dönüştürmektir. Daha açık bir anlatımla ele alınacak olursa, elde edilen verilerin yakından incelenmesini sağlayacak ve bu verileri açıklayabilecek kavram ve de ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi kimin ne söylemek istediği ile değil, söylenenin nasıl anlamlandırıldığı sorusu üzerine odaklanmaktadır (Gökçe 2006). İçerik analizi adı altında toplanan araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası olarak ve genelde tündengelim dayalı bir okuma aracı olarak nitelendirilebilir (Akçalı ve Toker, 2012). Söz konusu okuma, sınırları belirlenmiş söylem örneklerinin çözümlenmesi esasına dayanmaktadır (Berelson, 1952’den aktaran; Akçalı ve Toker, 2012). Balcı’ya göre (2004) ise içerik analizi, insanların yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak sayısallaştırmasıdır. İçerik analizi sonuçları genelde frekans ve/veya yüzde tabloları şeklinde ifade edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu çalışmada içerik analizi yapılırken, çalışma içerisinde belirtilen beş alt problem esas alınmış ve bu alt problemlerin cevapları aranmıştır. İlk olarak elde edilen veriler sınıflandırılarak verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre verilerin işlenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde adlandırma, kategori geliştirme, frekansların hesaplanması ve yorumlama aşamalarına dikkat edilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri genellemeleri kolaylaştıracak şekilde bazı kategoriler altında toplanmıştır. Aynı zamanda incelenen içerikte belirlenmiş unsurların hangi sıklıkla tekrar edildiği dikkate alınarak frekans dağılımına bakılmıştır. Bulgular sayısal ifadeler ile genellenerek tanımlanmış ve frekans tablolarında gösterilmiştir. Tablolardaki sayısal veriler üzerinden de yorumlama yapılarak, ayrıca bulgular arasında neden-sonuç ilişkilerinin açıklanmasına da dikkat edilerek genel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla 3 uzman görüşüne başvurulmuştur. Öğretmenlerin anket sorularına verdiği yanıtlar kodlanmış, belirlenen kodlar da hem araştırmacılar tarafından hem de uzmanlar tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. İncelemeler sonucunda görüş birliği ve görüş ayrılığı olan kodlar tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles & Huberman’ın (1994) formülü (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyum %90 ve üzeri olduğunda istenilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır. Bu araştırmada da, %92 oranında bir uzlaşma (güvenirlik) sağlandığı ortaya çıkmıştır.



BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın birinci alt probleminde “Öğretmenler öğrencilerin kendilerini rol model olarak gördüklerini düşünüyorlar mı?” sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya ilişkin görüşleri analiz edilerek Tablo 5 ve Tablo 6’da verilmiştir.

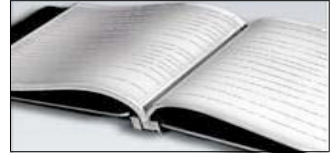
Tablo 5. Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Öğretmenlerini Rol Model Olarak Görme Durumları

Görüşler	Kadın	Erkek	-f-	%
Rol model olarak görüyorlar.	64	14	78	82.1
Bazıları, bazı öğretmenleri rol model olarak görüyorlar.	11	3	14	14.7
Rol model olarak görmüyorlar.	1	2	3	3.2
Toplam	76	19	95	100

Tablo 5’e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %82.1’i öğrencilerin kendilerini rol model olarak gördüklerini düşünmektedirler. Bazı öğrencilerin bazı öğretmenleri rol model olarak gördüklerini ifade eden grup ise %14.7’lik bir dilimi oluşturmaktadır. İkisi birlikte ele alındığında, öğretmenlerin öğrenciler tarafından rol model olarak görüldükleri fikrini taşıyanların oranı toplamda %96.8’i bulmaktadır. Öğrencilerin kendilerini rol model olarak görmediklerini düşünenler ise %3.2’lik bir orana sahiptir. Bu durum, araştırma için oldukça önemli bir sonuçtur. Benzer başka bir çalışmaya göre öğretmenlerini rol model olarak gören öğrencilerin oranı %65.4 olarak belirlenmiştir (Köse ve Demir, 2014). Her iki çalışmayı birlikte düşündüğümüzde, rol modellik konusunun önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6. Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Öğretmenlerini Rol Model Olarak Görmeme Nedenleri

Görüşler	Kadın	Erkek	-f-
Sosyal medyanın modellik konusunda baskın olması ve dolayısıyla öğretmenin rol modelliğini azaltması	4	1	5
Öğretmenin saygınlığının kalmaması	2	1	3
Öğrencilerin etrafındaki kişi ve olaylara ilgisizliği	1	-	1
Branşından dolayı (Matematik)	1	-	1
Ailenin rol modelliğe daha uygun olması ve farklı	1	-	1



çevrelerin bulunması			
Yaşları gereği kimlik arayışı içinde oldukları için sürekli bir model belirlememeleri	1	-	1
Öğretmen olmak istememeleri ve kısa yoldan para kazanmak istemeleri	-	1	1

Tablo 6'ya göre araştırmaya katılan 5 öğretmen, medyanın ortaya koyduğu baskın modelliğin öğretmenlerin rol modelliğini azalttığını düşünmektedirler. Giderek rol modellerinin azaldığını düşünen öğretmenler, öğrencilerin tutum ve davranışlar konusunda medyadaki kahramanları model almalarını bir açıdan toplumsal yabancılaşma olarak görmektedirler. Araştırmaya katılan 3 öğretmen ise son zamanlarda öğretmenlerin az çalıştığı, çok tatil yaptığı söylemleri ile itibar kaybettiklerini ve öğrencilerin gözünde saygınlıklarını yitirdiklerini ifade ederek rol model olmadıklarını düşünmektedirler. Öğretmenlerin bir kısmı ise öğrencilerin yaşları büyüdükçe öğretmenlerin rol modelliğinin azaldığını düşünmektedirler. Ancak öğrencilerle iletişimi iyi olan öğretmenlerin model alındığını da belirtmektedirler. Bunun yanı sıra, ailenin öncelikli rol model olduklarını düşünen öğretmenler de bulunmaktadır. Çocuğun kendini bulduğu ilk sosyal ortamın aile olması sebebiyle ailenin rol modelliği oldukça önemlidir. Ancak öğretmenlerin ve öğrencilerin ifadelerinden, öğretmenlerin rol modelleri konusunda hala önemli bir yere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ortaöğretimde eğitim alan öğrencilerin yaşları gereği kimlik arayışı içinde olmalarının rol modelleri konusunda da etkili olduğu, bu yaş öğrencilerin rol modellerinin sürekli değiştiği belirtilmektedir. Öğretmenlerin rol modelliğini etkileyen farklı durumlar söz konusu olmakla beraber, öğretmen ve öğrencilerin ifadelerinden öğretmen ve öğrenci arasındaki güçlü iletişim bağının önemi hissedilmektedir.

Araştırmanın ikinci alt probleminde “Öğretmenler kendilerini öğrenciler için rol model olarak görüyorlar mı?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Kendilerini Rol Model Olarak Görme Durumları

Görüşler	Kadın	Erkek	-f-	%
Evet, kendimi öğrenciler için rol model olarak görüyorum.	69	15	84	88.4
Bazı konularda, bazı öğrenciler için rol model olarak görüyorum.	5	2	7	7.4
Hayır, kendimi öğrenciler için rol model olarak görmüyorum.	1	2	3	3.2
Modelden çok yönlendirici olarak görüyorum.	1	-	1	1.0
Toplam	76	19	95	100



Tablo 7'ye göre öğretmenlerin %88.4'ü kendilerini öğrenciler için rol model olarak gördüklerini belirtmişlerdir. %7.4'ü ise bazı konularda bazı öğrenciler için kendilerini rol model olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. İkisi birlikte ele alındığında, bu oran %95.8'e ulaşmaktadır. Kendilerini rol model olarak görmeyen öğretmenler %3.2 oranında iken kendilerini sadece yönlendirici olarak gören öğretmenler %1 oranındadırlar. Tablonun ortaya koyduğu gerçek, öğretmenlerin neredeyse tamamının kendilerini öğrenciler için rol model olarak gördükleridir. Ancak bu rol modelliğın nasıl olması gerektiğı ve sorunları tartışmaya açıktır. Araştırmaya katılan bir öğretmen, iyi bir modelliğın sağlanabilmesi için öğrencinin ruh ve duygusal dünyasında yer alabilmek gerektiğini düşünmektedir. Bu yine öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim kalitesi ile ilgili bir durumdur.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Öğretmenler öğrencilerin hangi açılardan kendilerini rol model aldıklarını düşünmektedirler?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Kendilerini Hangi Açılardan Rol Model Aldıklarına İlişkin Durumları

Öğretmenin Rol Modelliğının İlişkilendirildiği Alanlar	Öğretmen Görüşleri	Kadın	Erkek	-f-
Öğretmenin Kişisel Tutum ve Davranışları	Tutum, hareketler ve davranışlarımızı örnek alıyorlar.	33	9	42
	Giyim, kuşam ve görünümümüzü örnek alıyorlar.	13	1	14
	Konuşmalarımızı örnek alıyorlar.	6	1	7
	Her halimizi örnek alıyorlar.	4	1	5
	Kendilerine saygı duyan ve seven öğretmeni örnek alıyorlar.	2	1	3
	Temizlik, tertip ve düzen konularında örnek alıyorlar.	1	1	2
	Çalışkanlığımızı örnek alıyorlar.	1	-	1
	Aile yaşantımızı örnek alıyorlar.	1	-	1
Öğretmenin Mesleki Tutum ve Davranışları	Çevreye ve doğaya duyarlılığımızı örnek alıyorlar.	1	-	1
	Bilgi birikimimizi örnek alıyorlar.	4	2	6
	Okuma alışkanlıklarımızı ve zevklerimizi örnek alıyorlar.	-	2	2
	En doğruyu bilen kişiler olarak örnek alıyorlar.	1	-	1
	Keyifli ders işlememizi örnek alıyorlar.	1	-	1
Öğretmenin tecrübelerini örnek alıyorlar.	1	-	1	



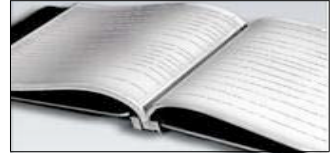
Diğerleri	Aile öğretmene değer veriyorsa çocuk da öğretmenini model alıyor.	1	-	1
	Kız öğrenciler bayan öğretmeni, erkek öğrenciler erkek öğretmenleri model alıyor.	1	-	1
	Sorumluluk sahibi öğrenciler model alıyor, diğerleri almıyor.	1	-	1
	Sosyo-kültürel durumu düşük ailelerin çocuklarına ilgiyle yaklaşarak model olunabiliyor.	1	-	1
	Büyük sınıflarda sadece dersi seven öğrenciler örnek alıyorlar.	1	-	1

Tablo 8'e göre öğretmenlerden 42'si, öğrencilerin öğretmenlerin tutumunu, hareketlerini ve davranışlarını rol model aldıklarını düşünmektedirler. Yani öğretmenlere göre öğrenciler, öğretmenlerin tutum ve davranışları ile daha fazla ilgilenmektedirler. Mesleki anlamda ise 6 öğretmen, öğrencilerin öğretmenin bilgi birikimini örnek aldıklarını belirtmektedirler. Araştırmalara göre öğrenciler öğretmenlerin tutum ve davranışlarını olumlu buluyorlarsa onları rol model olarak görmektedirler. Öğretmenlerini rol model olarak görmeyen öğrencilerin bir kısmı ise öğretmenlerin davranışlarından şikâyet etmektedirler. Köse ve Demir (2014) tarafından yapılan çalışmada da, öğrenciler öğretmenlerin tutum ve davranışlarını eleştirmektedirler. Dolayısıyla kendilerini tutum ve davranışları ile rol model olarak gören öğretmenler ile öğrencilerin görüşleri çelişki oluşturmaktadır. Elde edilen bu sonuç durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde "Öğretmenler kendilerini hangi açılardan rol model olarak görmektedirler?" sorusuna cevap aranmıştır. Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Kendilerini Öğrenciler İçin Hangi Açılardan Rol Model Olarak Gördüklerine İlişkin Dağılım Tablosu

Öğretmenin Rol Modelliğinin İlişkilendirildiği Alanlar	Öğretmen Görüşleri	Kadın	Erkek	-f-
	Tutum ve Davranış	18	4	22
Olumlu Tutum, Davranış ve Alışkanlıklar Kazandırma	Sevgi, saygı ve iyi iletişim kurma	6	5	11
	Türkçeyi düzgün kullanma ve konuşma	7	3	10
	Sorumluluk kazandırma	2	2	4
	Temizlik ve düzenli olma alışkanlığı kazandırma	3	-	3
	Öğrencide olumlu davranışları geliştirme	2	1	3



	Aileden alınan yanlış davranışların düzeltilmesi, ailenin veremediği davranışların kazandırılması	3	-	3
	Sözünde durma	2	-	2
	Kitap okuma	1	1	2
	Doğruyu, güzeli ve iyiyi öğretme	1	-	1
	Öğrencilerin benim davranışına göre şekil alması	1	-	1
	Adalet, demokrasi vb.	1	-	1
	Konuşma tarzı	1	-	1
	Berberer çok zaman geçirdiğimiz için olumlu örnek olma	1	-	1
	Eşitlik, adalet ve ayrımcılık yapmama	1	-	1
	Hayata bakış açılarını değiştirmeleri konusunda	3	-	3
Rehberlik ve Yönlendirme	Öğretmenlik mesleğini tercih etme konusunda	2	-	2
	Hedef belirlemeleri konusunda	1	-	1
	Yönlendirici olma	1	-	1
	Giyim kuşam	7	-	7
	Her açıdan örnek olmalıyız.	5	-	5
Diğerleri	Gelecek nesillere model olmak görevimizdir, bunu dikkate alarak yaşamalıyız.	2	1	3
	Okulda değil toplumda da rol modeliz.	2	-	2
	Aile yaşantımızla, her halimizle model olmalıyız.	1	-	1
	Ben öğretmenlerimi örnek aldım, öğretmenlerin iyi birer örnek olduğunu düşünüyorum.	1	-	1

Tabloda da görüldüğü gibi öğretmenlerin rol modelliği ile ilgili öne çıkan husus yine öğretmenlerin tutum ve davranışlarıdır. Öğrencilerin kendi tutum ve davranışlarını rol model olarak aldıklarını düşünen öğretmenler, kendi açılarından da tutum ve davranışları ile örnek olduklarını düşünmektedirler. Hatta öğrenciye olumlu tutum ve davranış kazandırma konusunda kendilerini sorumlu hissetmektedirler. Öğrencileri yönlendirme ve hayata bakışlarını değiştirme konusunda da görevleri olduğunu düşünen öğretmenlerin, kendilerini öğrencilerin hayatlarında önemli yerlere koydukları aşikârdır. Öğretmenlerin her türlü tutum ve davranışlarının, öğrenci üzerinde iyi ya da kötü etki bıraktığı bilinmektedir. Köse ve Demir (2014) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin yoğun olarak öğretmenlerin tutum ve davranışlarına odaklandıkları ortaya konmuştur. Öğrenciler öğretmenlerini model alma konusunda öğretmenle kurdukları sevgi ve saygı bağına da dikkat çekmektedirler. Tablo 9'a göre 22 öğretmen tarafından ifade edilen tutum ve davranışlarla örnek olma hususu eğitimde önemli bir konudur ve bu konu üzerine birtakım çalışmaların yapılması gerekliliğini hissettirmektedir.

Kadın öğretmenlerden 7'si öğrencilerine giyim ve kuşamları ile model olduklarını belirtmişlerdir. Erkek öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüş bildirmemeleri ise dikkat çekicidir.



Tabloya genel olarak bakıldığında, öğretmenlerin kendilerini her açıdan rol model olarak görmeye meyilli oldukları gözlenmektedir. Bu durum, öğretmenlerin kendilerini eğitimde önemli bir yerde gördüklerinin de işaretidir. Dolayısıyla öğretmenlerin yaptıkları işi ciddiye aldıkları düşünüldüğünde, bu da eğitim adına oldukça olumlu değerlendirilmelidir.

Araştırmanın beşinci alt probleminde “Bazı değerlerin kazanılmasında öğretmenler öğrenciler için kendilerini rol model olarak görmekte midirler?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu alt probleme ilişkin bulgular ise Tablo10’da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Öğrencilere Kazandırdıklarını Düşündükleri Değerlerle İlgili Dağılım Tablosu

Öğretmenin İfade Ettiği Değerler	Kadın	Erkek	-f-
Sevgi	6	3	9
Sorumluluk	4	1	5
Adalet	5	-	5
Dürüstlük	3	2	5
Ahlaklı olmak	3	2	5
Saygı	2	2	4
Kendini ve çevresini temiz tutmak	3	-	3
Demokrasi	1	1	2
Çalışkanlık	-	2	2
Planlı Olmak	1	1	2
Sözünde durmak	2	-	2
Ayrımcılık yapmamak	1	-	1
Eşitlik	1	-	1
Prensipli olma, çabuk pes etmeme	1	-	1
Empati	1	-	1
Yardımsızlık	1	-	1
Yalan söylememek	1	-	1
Hırsızlık yapmamak	1	-	1
Farklılıklara saygı	-	1	1
Üretken olmak	-	1	1

Tablo 10’a göre öğretmenler tarafından ifade edilen değerlerin başında sevgi gelmektedir. Yine sorumluluk, adalet, dürüstlük, ahlaklılık, saygılı ve çevreci olmak gibi değerler en çok vurgulananlar arasındadır. Toplum için oldukça önemli olan sevgi ve saygı başta olmak üzere pek çok değer öğrencilere kazandırılması için en uygun ortamlardan birisi okullardır. Tablo genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin öğrenciye değer kazandırmada kendilerini sorumlu hissettikleri görülmektedir. Ancak Köse ve Demir’in (2014) çalışmalarında; öğrencilerin, öğretmenlerin adaletsiz davrandıkları, ayrımcılık yaptıkları, eşit davranmadıkları ve öğrenciye saygısızlık yaptıklarına dair ifadeleri de dikkat çekmektedir. Bu durum, öğretmenler ile



öğrenciler arasında iletişim eksikliğini de ortaya çıkarmaktadır. Bunun altında yatan neden, öğretmenlerin öğrencilere davranışlarının sebeplerini yeterince açıklayamamaları şeklinde düşünülebilir ya da öğrencilerin öğretmenlerini anlayabilecek durumda olmamaları da gerekçe olarak gösterilebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenler, ailenin hemen ardından gelerek oldukça önemli bir görev üstlenmekte ve çoğu zaman anne babadan da daha çok öne çıkmaktadırlar. Bir başka deyişle öğretmenler son derece önemli bir model rolü üstlenmektedirler. Çocuklar zaman zaman akranları ve yetişkinlerle özdeşlik kursa da özellikle öğretmenlerin rolleriyle özdeşlik kurmakta ve bu noktada tutum ve değer kazanmaktadırlar (Sünbül, 1996). Öğretmenin temel görevi, bilginin aktarılması olarak görülse de her konuda öğrencilere rehberlik ettiği ve bu anlamda pek çok rolü üstlendiği gerçeği unutulmamalıdır. Öğretmenler, bireyleri bir toplumun üyesi olarak yetiştirmeleri ile toplumun şekillenmesinde önemli görevler üstlenmiş olan kişiler olmakla birlikte, yeni gelişmeler çerçevesinde çevresini değiştirme ve geliştirme rolüne de sahiptirler (Cerit, 2008). Bir başka deyişle öğretmenler toplumların gerçek mimarları ve insan kişiliğini şekillendiren gerçek sanatkârlarıdır (Özden, 2002). Öğrenmenin temeli, öğretmenle öğrenci arasındaki ilişkilere dayanmaktadır. Öğretme-öğrenme sürecinin etkili olabilmesi için öğretmen ve öğrenci arasında çok özel bir ilişki kurulmalıdır (Çetin, 2001). Öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiler olumlu olduğunda olumlu bir öğrenme atmosferi oluşmakta, ilişkiler olumlu olmadığında ise öğrenme atmosferi zamanla bozulmaktadır. Bu durum, öğretmen davranışlarının eğitimde son derece önemli olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır (Ergün ve Duman, 1998).

Çocukların içinde buldukları ilk ortam olan ailenin rol modelliği elbette yadsınamaz bir gerçektir, ancak zamanlarının büyük bölümünü eğitim olarak geçirdikleri gerçeği düşünüldüğünde, öğretmenin rol modelliğinin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin kendilerini öğrencilerin gözünden nasıl gördükleri, eğitim-öğretimde başarı için çok önemli bir ölçüttür. Bu araştırmada genel olarak, öğretmenlerin öğrenciler tarafından rol model olarak görüldüklerini düşündükleri sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretmenler pek çok açıdan kendilerinin rol model olarak görüldüklerini, özellikle de tutum ve davranışları ile rol model olarak görüldüklerini düşünmektedirler. Köse ve Demir (2014) tarafından yapılan araştırmaya göre de öğrenciler için rol model olarak görülen öğretmenlerin tutum ve davranışları ile olumlu yönde dikkat çekenler, rol model olarak görülmeyen öğretmenlerin ise tutum ve davranışları ile olumsuz yönde dikkat çekenler oldukları belirlenmiştir. Bir araştırmada da sevilen öğretmenlerin iletişime açık, öğrenci sorunlarıyla ilgilenen, öğrenciye yardımcı olan, hoşgörülü ve olgun davranabilen kişiler oldukları; sevilmeyen öğretmenlerin ise aşırı otoriter, hoşgörüsüz, anlayışsız, tarafsız ve adil olmama gibi özelliklere sahip oldukları vurgulanmıştır (Tezcan, 1997'den aktaran; Bek, 2007). Böylece öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimin, dolayısıyla öğretmenin tutum ve davranışlarının oldukça önemli olduğu gerçeği bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Araştırmalar da öğretmenin tutum ve davranışlarının öğrenciler üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğunu açıkça vurgulamaktadır. Çetin de (2001) araştırmasında, öğretmenin kişilik özelliklerinin çok önemli olduğunu ve öğrenciler tarafından zaman zaman içinde çözümlendiğini, bu nedenle de olumsuz



durumları engellemek için öğretmenin, öğrencilerin tutum ve davranışlarını iyi analiz ederek bu doğrultuda tutum ve davranış geliştirmesi gerektiğini belirtmiştir.

Eğitim genel olarak, belirlenen amaçlar doğrultusunda bireylere belirli kişisel ve sosyal bağlamda bilgiler, beceriler, değerler ve tutumlar kazandırma sürecidir (Berkant vd., 2014). Öğrenciler, özellikle değerleri öğretmenle sevmekte ve onunla bütünleşmektedirler. Saygıyı, sevgiyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı ve dostluğu öğretmeninden görececek olan öğrenciler davranışlarında da değişiklik göstermeye başlayacaklardır (Yazar ve Erkuş, 2013). Araştırmanın değerlere ilişkin sonucuna göre öğretmenler, öğrencilere başta sevgi olmak üzere sorumluluk, adalet, dürüstlük, ahlaklılık, saygılı olmak, çevreci olmak ve demokrasi gibi daha birçok değer kazandırılmasında etkili olduklarını düşünmektedirler. Kılıç vd. de (2004) araştırmalarında, öğretmenlerin kendilerini öğrenciler için model olarak gördüklerini belirlemişler ve model olarak görüldüklerini unutmamalarının eğitim amaçlarının gerçekleşmesi ve demokratik değerlerin kazanılmasında önemli bir yeri olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenlerin öğrenciler tarafından rol model olarak görüldüklerine dair farkındalıkları ve bazı değerlerin kazandırılması noktasında kendilerinin etkili olduklarını düşünmeleri eğitim açısından oldukça önemli sonuçlardır. Bu sonuçlar, aynı zamanda öğretmenlerin sorumluluklarının bilincinde olarak görevlerini en iyi şekilde yerine getirme gayreti içerisinde olduklarının da bir göstergesidir. Berkant vd. (2014) araştırmalarında, öğretmenlerin mesleki ve kişilik özellikleri açısından öğrenciye olumlu yönde model olmaları gerektiğinin yadsınamaz bir gerçek olduğunu vurgulamışlardır. Yıldırım (2009) araştırmasında, öğretmenin değer eğitimindeki önemine dikkat çekmiştir. Tekerek ve Polat da (2011) araştırmalarında, değerlerin kazandırılması, korunması ve sürdürülmesinde en önemli unsurun öğretmen olduğunu belirtmişlerdir. Yaşaroğlu (2014) araştırmasında, özellikle erken yaşlarda karakter gelişiminde bir rol model olarak değerlendirilebilecek öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki tutumlarının, yine öğretmenlerin değerler eğitimindeki etkililiğinin önemli bir göstergesi sayılabileceğini vurgulamıştır. Çifçi ve Ünalı da (2014) araştırmalarında, değerlerin kazanılmasında en önemli unsurun öğretmen olduğunu belirtmişler, gerek bilgi kaynağı gerek rol model gerekse tek kaynak olması sebebiyle öğretmenlerin, eğitim sisteminin değer eğitimi noktasında vazgeçilmez yapıtaşları olduğunu vurgulamışlardır. Tüm bu araştırmalar belli ölçüde paralel olup birbirlerini de tamamlar niteliktedir.

Eğitim sisteminde en önemli unsur öğretmendir. Öğrencilerin iyi yetiştirilmesi öğretmenler tarafından verilen eğitimin kalitesine, eğitimin kaliteli olabilmesi de öğretmenin iyi yetiştirilmiş olmasına bağlıdır (Seferoğlu, 2001). Başka bir deyişle eğitimin kalitesi ve niteliği büyük ölçüde öğretmen niteliğiyle doğru orantılıdır (Şişman, 2006). Nitelikli bir öğretmenin sahip olduğu bilgi ve beceriler ne kadar önemli olsa da, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumunun da olumlu olması gerekmektedir (Çetin, 2006). Ayrıca öğretmen adaylarının seçimi ve hizmet öncesi eğitimleri de öğretmen niteliğiyle yakından ilgilidir (Şimşek, 2005). Bu nedenle öğretmenin hem hizmet öncesinde iyi yetiştirilmesini, hem de hizmet içinde kendisini geliştirecek olanaklardan yararlanmasını sağlamak gerekir. Öğretmene her yönden destek olmak, öğretmenin kendisini hem kişisel olarak hem de mesleki açıdan geliştirebilmesi bakımından son derece önemlidir (Seferoğlu, 2001). Eğitim sisteminde her geçen gün öğretmenin üstlendiği roller artmakta ve nitelikli öğretmen yetiştirilmesinin önemi giderek daha çok ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle oldukça kapsamlı bir konu olan öğretmen yetiştirilmesinin üzerinde durulması, öğretmen

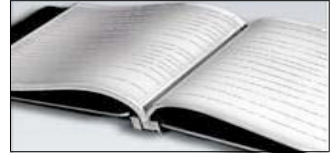


yetiştirme politikalarının belirlenmesi ve bu doğrultuda öğretmen adaylarının seçimine ilişkin yapılması gerekenler üzerine daha çok eğilinmesi gerekmektedir. Bu çalışma ve benzer nitelikte yapılan çalışmaların sonuçları öğretmen yetiştiren fakülteler tarafından da dikkate alınarak daha iyiye ulaşmak adına neler yapılabileceği ve bu amaçla öğretim programlarında yapılabilecek değişiklikler üzerinde de ayrıca durulmalıdır.

Hem öğretmenler hem de öğrenciler açısından öğretmenin rol modeli konusu eğitim dünyası için önemini korumaya devam etmektedir. Etkili bir öğrenmenin, öğrenenin modelden gözlemlediği davranışı ortaya koyabilme kabiliyetine bağlı olduğu gerçeği düşünülecek olursa, rol modelik konusunun içinin doldurulması eğitimin önemli bir sorunu olmalıdır. Bu ve benzer diğer çalışmalar, öğretmenlerin rol modeli ve rol modelik kavramlarının içinin doldurulmaya ihtiyacı olduğunu da açıkça göstermektedir.

Kaynakça

- Akçalı, S. ve Toker, H. (2012). 22 Temmuz, Oslo, Norveç: Toplum Kendini Sorguluyor Breivik Saldırısı Örnek Olayı. *International Journal of Social Science*, 5(7), 27-48.
- Aydın, A. (2006). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (7. Baskı). Ankara: Tek Ağa.
- Aydın, A. R. (2009). Öğretmen – Öğrenci İlişkilerinde Empati ve Öğretmenlerin Rol Modeli Üzerine. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(4), 75-84.
- Bal, H. (2001). *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Isparta: SDÜ Fen-Edebiyat Fak. Yayınları.
- Balcı, A. (1989). Eğitimsel Araştırmanın Eğitimsel Sorunların Çözümüne Uygulanması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 411-420.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
- Başaran, İ. E. (1994). *Eğitime Giriş* (4. Baskı). Ankara: Kadioğlu.
- Bek, Y. (2007). *Öğretmenin Toplumsal/Mesleki Roller ve Statüsü*. Yüksek Lisans Dönem Projesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Berkant, H. G., Efendioğlu, A. ve Sürmeli, Z. (2014). Değerler Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 427-440.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket Geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4). 693-712.



- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.
- Çetin, Ş. (2001). İdeal Öğretmen Üzerine Bir Araştırma. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 149.
- Çetin, Ş. (2006). Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi (Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 28–37.
- Çiğçi, T. ve Ünalı, Ü. E. (2014). Coğrafya Öğretmenlerinin Değer Eğitiminin Mevcut Durumu ile İlgili Görüş ve Düşünceleri. *Journal of World of Turks*, 6(2), 81-99.
- Demirbaş, Y. ve Yağbasan, R. (2005). Sosyal Öğrenme Teorisine Dayalı Öğretim Etkinliklerinin, Öğrencilerin Bilimsel Tutumlarının Kalıcılığına Olan Etkisinin İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 363-382.
- Ergün, M. ve Duman, T. (1998). Kritik Durumlarda Öğretmen Davranışları. *Millî Eğitim Dergisi*, 137, 45-58.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı İletişim* (5. Baskı). Ankara: Beykent Üniversitesi Yayınları.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (11. Baskı). Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (11. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kılıç, M., Kaya, A., Yıldırım, N. ve Genç, G. (2004). Eğitimci Gözüyle Öğretmen ve Öğrenci. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz 2004, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Kırcaali-İftar, G. (1999). Tek-Denekli Araştırma Yöntemleri. *4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Cilt 3, 418-427.
- Köse, M. ve Demir, E. (2014). Öğretmenlerin Rol Modelliği Hakkında Öğrenci Görüşleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4 (1), 08-18.
- Miles, M. B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Özden, Y. (2002). *Eğitimde Yeni Değerler - Eğitimde Dönüşüm*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Seferoğlu, S. S. (2001). Sınıf Öğretmenlerinin Kendi Mesleki Gelişimleriyle İlgili Görüşleri, Beklentileri ve Önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 149, 12-18.
- Singer, M. S. (2000). Ethical and Fair Work Behaviour: A Normative-Empirical Dialogue Concerning Ethics and Justice. *Journal of Business Ethics*, 28(3), 187-209.
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Roller. *Eğitim Yönetimi*, 2 (1), 597-607.
- Şimşek, H. (2005). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), <http://efdergi.yyu.edu.tr>, Erişim: 02.09.2015.



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 53 Ocak - Şubat 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>



- Şişman, M. (2006) *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tekerek, M. ve Polat, S. (2011). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. *5th International Computer & Instructional Technologies Symposium*, 22-24 Eylül 2011, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Yaşaroğlu, C. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *International Journal of Social Science*, 27, 503-515.
- Yazar, T. ve Erkuş, S. (2013). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 196-211.
- Yener, F. (2011). *Sorunlu Öğrenci Davranışlarının Çözümünde Yönetici ve Öğretmenlerin Rol Model Davranışlarının Önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Yeşilyaprak, B. (2002). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (12. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2009). Values Education Experiences of Turkish Class Teachers: A Phenomonological Approach. *Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.